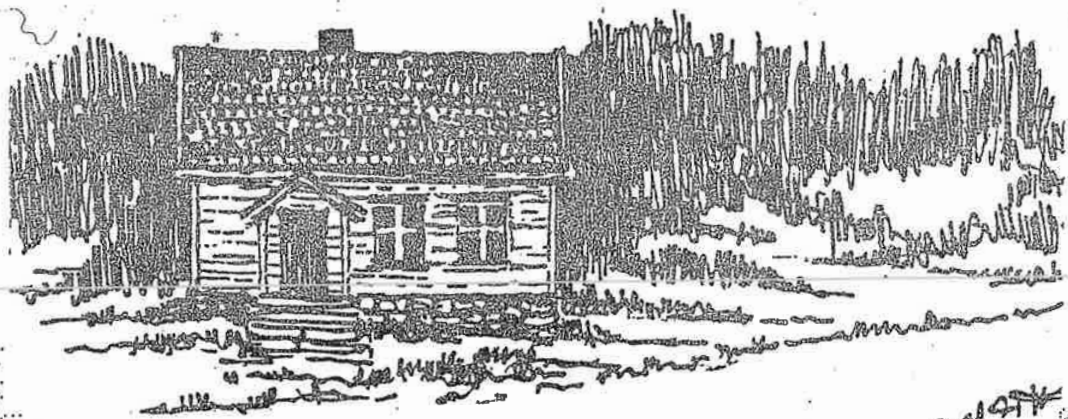

Gravølet

Tale ved avslutningen for
Stavanger lærarhøgskole

1994

Av Martha Lea

FRAMFOR UNDERGANGEN

*Jesu ord
og Heraklits vassgraut
kan enno frelsa verdi.
So liketil er det.*

Olav H. Hauge

I år feirer Stavanger lærerhøgskole 40 års jubileum. Førskolelærerutdanningen er 23 år og praktisk pedagogisk utdanning 19 år.

I år skal lærerhøgskolen i Stavanger splittes opp, noen vil det så. Vanligvis betyr oppsplitting av en organisme at organismen dør. I vårt tilfelle er meningen at lærerutdanningen skal styrkes sett i forhold til nåværende utgave av den. Det merkelige er at kvaliteten ved nåværende utgave ikke er definert. Det kan se ut som om noen har vansker med å se nåtid og nær fortid i perspektiv. Gullalderen ligger en generasjon bak oss transformert til et framtidig perspektiv. Slik er det også i moteverdenen.

Hva er framtidsbildet som har sin rot i fortiden. Hernes priser heltidsstudenten, den som dyrker faget og ånden. Andre tar også sitt bilde fra fortiden og vil bort fra seminarismen, hva nå det enn er eller var.

Akkurat dette fikk meg til å stoppe opp. Hva er egentlig et seminar, og hva er seminarisme?
Hva er en seminarist? Hvorfor er seminaristen en foraktelig skapning?
Hvem er det som forakter?

OG MANNEN VILLE FRA NISSEN FLYTTE.....

For å ta det første først - SEMINAR.

Har det noe med semi, halvt, å gjøre? I Stavanger lærerhøgskoles jubileumsskrift forteller Skarstad oss at seminar betyr plantehage. Jeg går til en annen kilde, Aschehougs store konversasjonsleksikon som bruker ordet planteskole.

Det må da være en vakker betegnelse på en utdanningsinstitusjon, så nær opp til Frøbels idéer om god pedagogikk at selv førskolelærer-utdanningen skulle høre hjemme der.

Mens vi forlengst har forlatt betegnelsen seminar i forbindelse med lærerutdanning, har våre danske naboer fremdeles seminar. Kanskje de har fattet den egentlige meningen med ordet.

Ved seminar som vi har klippekort til i Norge, dyrkes vel heller døgnfluer enn planter som trenger god jord for å feste rot, og lys, vann og næring over tid for å slå ut i full blomst.

Aschehoug gir andre betydninger:

undervisningsavdeling knyttet til universitet eller høgskole der undervisningen foregår ved praktiske øvelser som ledd i vitenskapelig opplæring.

katolsk presteskole

tidligere betegnelse for lærerskole.

Ikke noe av dette er vel galt - bortsett fra at presteskolen er katolsk ? Praktiske øvelser som ledd i vitenskapelig opplæring må vel være bra? Har vi misforstått dette med seminar, eller er vi historieløse.

Hva er så seminarisme?

Johan Sandvik skrev også i jubileumsskriftet. Han skrev om personlig læring som det viktigste i lærerutdanningen, nevner at "seminarist" fremdeles var hånlig brukt i begynnelsen av 60 årene, og slutter med spørsmålet:

Når var det egentlig seminarismen fikk sin glanstid i norsk lærerutdanning?

Der stoppet han.

Jeg blar litt i gamle bøker for å få et klarere bilde av seminarisme - begrepet i forbindelse med lærerutdanningen og kommer lenger tilbake enn førskolelærerutdanningen har eksistert i Norge.

I forrige århundre hadde seminarene sin blomstringstid. Da kom den første seminarlov, og den skolelovkommisjon som forberedte denne diskuterte utdanningen nøye.

Det svake punkt i seminarundervisningen er

"at voksne mennesker for en stor del må la seg nøye med barnekost. Man kommer sannheten nær når man sier at undervisningen er vesentlig lagt an etter barneskolen..., begynner med begynnelsen og utstykket i pensa og lekser og alt hva dertil hører, med den nødvendige følge at produktet ---- når ikke heldige naturbetingelser stritter imot -- kun altfor ofte blir--- en ferdig lærer, vel opplært --- men ikke en sunn og kraftig personlighet---utviklet gjennom selvstendig tenkning under kyndig impuls og veiledning i lærerens undervisning og meningsutveksling med elevene, med utviklingstrang og utviklingsevne like overfor livets alminnelige oppgave og sitt spesielle livskall."

Vil seminarisme bety at det ikke foregår det Sandvik kaller personlig læring? Seminarene har kanskje vært mer opptatt av å gi elevene faktakunnskaper enn å sørge for at de fordøyer dem.

Legger vi det i seminarisme i dag?

Tilbake til historien.

Voss foreslår i 1880 en lærerhøgskole i Kristiania, der åndslivet blomstrer. Skolen kunne være et passende arbeidsfelt for stipendiater ved universitetet og lærerne måtte kunne drive vitenskapelig arbeid ved siden av lærergjerningen. Fortell det til Hernes som har problemer med hvem som skal forske hvor. Viggo Ullmann og biskop Heuch diskuterer hva som er viktigst i kristendomsundervisningen, dogmatikken eller den historiske kristendomsundervisning, og Heuch blir sterkt engasjert og sier:

Når Ullmann taler om den historiske undervisning synes han over alt å forutsette at den blir meddelt åndtullt, kyndig, med hjerte og ånd, mens han --- likeså sikkert synes å forutsette at den dogmatiske bestandig skal foredras av en fortørket benradaktig papirteolog."

Det er interessant at diskusjonen om hva lærerutdanning er og bør være foregikk mer på et ideologisk grunnlag i 1870-80-90 årene enn i forbindelse med dagens reform. Vi blir fortalt administrasjons-struktur, ikke ideologi. Den har ikke vært klart presisert, heller ikke i vår interne diskusjon.

Våre forgjengere i 1880 årene diskuterte utvalget av kunnskapsstoff, metode sett i forhold til fag, allmenndannelse kontra fagutdannelse, historie var allmenndannende, de diskuterte praktisk lærerferdighet og vektleggingen på den, Ullmann ville ha den lagt til et 3. år. De drøftet undervisnings- og arbeidsformer innen spenningsfeltet grunnskole - universitet.

I 1901 ble lærerseminar skiftet ut med lærerskole fordi:

---det er ingen grunn til at en hel klasse mennesker, som i sannhet utmerker seg i overordentlig mange henseender, at man skal feste dem til et navn som språkbruken etter hånden har gjort til en mindre tekkelig betegnelse. (Sitat fra Geelmuyden)

Oddmund Vik protesterte slik:

Hva er det for et ord som det ikke kan legges forakt i? Jeg er en av dem som oftest er blitt titulert med ordet seminarist i foraktelig betydning, --- men det har ikke forvoldt meg en søvnløs natt og ikke en bitter time."

Han kaller det et godt og hederlig navn, men likevel blir seminar skiftet ut med lærerskole.

Den negative utgaven av seminaristen som hørte forrige århundre til, har jeg skjønt var en person uten tilstrekkelig allmenndannelse, med papirkunnskaper, med liten utviklingsevne og -trang både i livet og i sitt spesielle kall.

Tross alt var jo lærergjæringen et kall slik det var bl.a. i Kristiansand til langt uti 60 årene.

Halvstudert røver legger vel noen i begrepet i dag, selv om både forutdanning og utdanning sammenlagt er atskillig flere år sett i forhold til de to årige kurs som ble beskrevet for over hundre år siden.

Seminaristen fra Kristiansand sier noen, kanskje også nisseie som stenger for utsikten ut over skolestua, han er en heimføding, mot alt nytt. Det er farlig å bruke slike begreper overfor andre, plutselig rammes vi selv. Hva var en heimføding for 70 og for 50 år siden, og hva er en heimføding i dag. Hva kan vel en tjue-åring med erfaringer fra hele kloden si om denne bereiste forsamling ?

Er seminarisme og seminarist blitt et samlebegrep for negative trekk ved en institusjon eller en yrkesutøver?

Den positive utgaven av seminaristen ut fra historien var vel den som hørte planteskolen til, romantikeren som plantet og sådde, beskar og lukte.

Og for å gå tilbake til Aschehougs leksikon, så må der vel finnes en utgave som driver med vitenskapelig arbeid i form av praktiske øvelser.

Hvem er seminarist?

Jeg har også forsøkt å finne ut om jeg kjenner seminarister, fra historien eller fra livet rundt meg. Ordet får meg til å tenke på treskulpturen på lærerrommet.

Hvis jeg går til førskolelærerutdanningens profeter, Comenius, Frøbel, Pestalozzi, Montessori eller i dag Malaguzzi, kan jeg ikke se at noen av dem kan betegnes som seminarister i negativ forstand. Hagebildet er Frøbels. Comenius ville sikkert ha vært med på utformingen av rammeplan for barnehage og 6 års gruppe, han laget slike alt i 1633. Dessuten ville han ha arbeidet aktivt i fjernteamet, mest sammen med Daatland, hans Orbis Pictus, billedensyklopedi, var ganske banebrytende. Han ville faktisk være kvalifisert til undervisningsminister etter mitt syn.

Frøbel og Pestalozzi kunne hatt en oppgave i ped.seksjonen. De ville nok ikke ha vært her likevel, men i Jugoslavia, opptatt av å hjelpe barn, i hvert fall Pestalozzi. Maria Montessori kunne ha gitt lesesenteret en fin styrking. Den som ville ha søkt kontakt med Åge er Viggo Ullmann.

Pedagoger som har bidratt med inspirerende idéer knyttet til metoder har vel nettopp demonstrert at de er reflekterende og selvstendig tenkende, altså ikke seminarister. Jeg har nok en følelse av at det har vokst mer seminarisme i sporene etter Herbart enn de forannevnte, men jeg lar det ligge.

Jeg tenker på mennesker jeg har møtt.

Var min folkeskolelærer seminarist? Klokkeren hette han i hele bygda. Han lærte oss at de som stemte Arbeiderpartiet gikk til helvete. Han lærte oss også at Bjørnsom hadde skrevet en fæl bok, Over Ævne, den måtte vi aldri lese. Han favoriserte elever som gjorde det han ville, en moralens vokter som var respektert i bygda, ledet og avsluttet møter, var forsanger, rak i ryggen og ga oss god militæreksersis i gymnastikktimene. Han lignet på treskulpturen på veggen på

lærerrommet, bortsett fra at han var atskillig mer rakrygget og strengt disiplinert.

Var min forstander på Frøbelseminaret, Jens Sigsgård, seminarist? Han var idealistisk kommunist, traust Jyde, god pedagog, tok oss med til Frøbels og Pestalozzis hjemland, skrev barnebøker og fortalte oss om sin barndoms ensomhet som sauepasser på jydske heder, internasjonalt engasjert og de svakes forsvarer. Han var en varm personlighet, leder av en planteskole, så han var seminarist i den forstand vi forlengst har glemt.

Kan vi gå til litteraturen for å finne seminarister? Bård Skolemester hadde knapt vært innom et seminarium, men manglet han dannelse? Hans dannelse var av et annet slag enn det Kristiania kunne by etter Voss sikter til. Kanskje Garborgs Læraren var seminarist? Garborg hadde selv gått på seminar. Kiellands adjunker og Holbergs Erasmus Montanus var halvstuderte røvere, men de hadde da vært på universitetet, så der var seminarene uskyldige og kanskje den foraktelige seminaristen ikke bare hører seminariene og lærerutdanningen til?

Jens Bjørneboe lot overlæreren med hjertelag dø, mens regelhåndheveren overlevde, det fikk stakkars Jonas erfare.

Går vi til biografiene finner vi flere lærere enn i romaner. Tor Obrestad har ikke skrevet biografi, men et nydelig dikt om sin gymnaslærer som også var min og fleres i denne forsamling.

NÅR EG NÅ IGJEN PRØVER Å FA AUGE PÅ EIN ENGEL

Når eg nå igjen prøver å få auge på ein engel
fell denne glimtinga i dei gullkanta brillene
på Jonsbråtens runde hovudform
meg framhaldande i augene. Magnus Jonsbråten
gløtter opp på sin raske vis. Ein lått
slepp ut, eit bobbel! Han grip eit instrument.
han løfter seg frå marka og står
ein augneblink svirrande i rommet
som ein kolibri! Roterande venger av musikk!

Hans blanke skalle. ei oppviippa heilnote
på føtter, to trommestikker kvervlande
som for stadig å heve seg, bli til noko
stort. Til fånytttes. Han spelte seg bort,
han visste kva folket ønskte og kvarv
i musikk. Nå ser eg han
på fråstand, svevande der ute mellom
det som var og det som skal bli:
Når nokon spør meg om eg veit korleis ein engel ser ut
svarar eg JA!

Han var ingen vitenskaps-mann, heller ikke stor fagmann på sitt felt. Jon Roar Bjørkvoll ville nok ha kalt ham et musisk menneske.

Jonsbråten ga generasjoner av ungdom både varme og kunnskaper.

Det er ganske vanskelig å finne den innsnevrete seminaristen. Når vi kommer tett innpå et menneske blir det plutselig levende og ingen prototype lenger.

Kan vi kanskje finne seminarister her, hos oss?

Stavanger lærerhøgskole har aldri vært seminar, bortsett fra at pedagogisk seminar hører skolen til, men de heter heller ikke det lenger.

Der passerer mange ansikter revy, men la oss holde oss til de toneangivende, bildene på veggen på rektors kontor.

Frik Hougen hadde visst ingen legning for å skape et seminarium. Han var en sterkt engasjert fagmann, meget distré er det blitt fortalt, og et godt menneske. Han har fått en fin beskrivelse i jubileumsboka, og så mye ånd har han vært at han tok magistergraden i historie i 1963, mens han døde i 1962 i følge jubileumsboka. Det kan sikkert Skarstad fortelle mer om.

De som kom til skolen i 1970 åra vet at Hagbard Lines ånd svedde lenge i våre korridorer og enda lenger i våre hjerter, selv om han ikke har tatt magistergrad post mortem. Line var interessert i mennesker, i faget sitt og i skole og lærerutdanning som helhet. Han var ekte interessert i førskolelærerutdanninga, ikke bare som pvnt. Han hadde ~~tillit til sine medarbeidere og de vokste på det.~~

I ytre skikkelse kommer vel Sunnanå nærmest trefiguren på veggen, lang som han er. Noen vil henge merkelappen byråkrat på han. Men det er så mye kraft og framdrift i han at han sprenger begge bilder. Gartner er han heller ikke, men kanskje hagearkitekt, og de trenges også. Skolen ville ikke hatt sin status uten Sunnanå. Han ville noe for den, vil noe fremdeles for skolen, med eller mot andres ønsker. Den som vil noe får motbør. Skolen ville heller ikke ha vært det den er uten alle medarbeiderne som stilte opp når han utfordret, til tider som mottrekk til utfordringene.

Det kan også gi utvikling.

Skarstad kunne ha vært gartner, romantiker som han er. Hans dilemma er likevel trangen til å bryte stein uten å ha rygg til det. Han har også tilløp til å være byråkrat, men så løper hjertet av med han. Fagmann er han, ingen systematiker, det er drømmen og diktet i litteraturen han elsker. Det hender han fargelegger hverdagen selv.

Kanskje du nå rett før pensjonsalder er kommet dit du burde, i en stilling der du kan dyrke kulturfellesskap på tvers av landegrenser, det norrøne på Island, det nordiske i Skandinavia, det gammel-engelske i Wales og germanske i Tyskland.

Det fins med andre ord gartnere. Derimot finner jeg få negative seminarister utenom tremannen på veggen som vi kan dikte egenskaper inn i. Eller kanskje den type seminarist er som en nisse som vi skimter og ser spor etter, men sjelden møter. Kanskje vi alle trenger en figur som vi kan plassere uønskete trekk hos oss selv inn i.

Imidlertid må vi vedgå at halvstuderte røvere er hver især av oss på mange områder. De trekkene finner vi i alle miljø, det kan ingen løpe fra. Når kunnskapsmengden øker rundt oss og det generelle opplysningsnivået høyere og høyere, blir feltet vi er eksperter på mindre og mindre, relativt sett. Samtidig skal vi skal utdanne lærere som skal være livsdugelige, og livet er ikke blitt mindre komplisert, så det er viktig at vi også kjenner det.

Passer det ikke med resten av visa nå?

OG MANNEN VILLE FRA NISSEN FLYTTE, MEN REISEN BLE HAM TIL INGEN
NYTTE, FOR OPPÅ VOGNLASSET NISSEN LO: JEG TROR VI FLYTTER I DAG VI
TO.

Til slutt

TILBAKE TIL FRAMTIDA

Du har glemt kvinneperspektivet, vil noen si meg. Kanskje, men jeg tror at det viktige menneskeperspektivet har kommet fram. Dessuten vet alle at det er blitt flere og flere Evaer i hagen samtidig som den er blitt frodigere og frodigere. Sammenhengen der er åpenbar.

Vi må holde fast på og verne de 20 årige, de 40 årige og de hundreårige røtter for å kunne vokse inn i framtida, trass i oppsplitting. Det er ingen moteverden vi forvalter.

Sannheten om historien, også vår egen, får vi når vi kryssjekker kilder. Perspektiv på egne meninger får vi i krysningsfeltet mellom ulike idéer og tanker. Ingen har monopol på de vesentlige verdispørsmål. En felles diskusjon om idégrunnlaget for våre utdanninger må holdes like levende som den var for over hundre år siden eller enda lenger tilbake. Idegrunnlaget er som surstoffet i lufta. Vi vet for mye om virkningen av luftforurensning til å neglisjere det. Det er vår egen førskolelærer- og allmennlærerutdanning det gjelder. Det gjelder vårt eget miljø.

Vi har grunn til å feire oss selv for det som har vært. Det skal mer enn en omorganisering og en Hernes til for å forme framtida og styrke utdanningen. Det er faktisk denne forsamlingen som bestemmer substansen i eget miljø, egen undervisning og den faglige utvikling. Det er oss studentene møter. Det er vi som skal gi "utviklingstrang og utviklingsevne" for å bruke Skolelovkommisjonens ord.

Derfor har jeg lyst til å inkludere alle i seminarhagen vår, hagearkitekter, gartnere, de som luker og gjør rent, de som holder orden på bed og parseller, papirer, og eksamener, større og mindre seminarister. La oss glede oss nå, kvelden er vår. Vår er også framtida og oppgavene der.

Til mandag kan vi alle ha behov for Kolbjørn Falkeids private huskeregel som jeg også begynte skoleåret med:

*Du skal ikke klistre fine øyeblikk
opp på veggene i tankene
og forgylle dem med lengselen din.
Du skal kjøre spettet
hardt innunder arrete hverdager
og vippe dem opp.
En etter en.*

*Det er derfor
livet har satt deg på mannsapslista.*

Lykke til!

Martha Lea.